

RASE

Rasa je izraz, ki označuje skupino ljudi, ki se domnevno biološko ločijo od drugih skupin ljudi.

Vzroki priseljevanja

- pomanjkanje delavne sile v deželah priselitve;
- pridružitve k sorodnikom.

Vzroki odseljevanja

- revščina in nezaposlenost v matičnih državah; to je **ekonomska emigracija**;
- **verske in politične emigracije**.

Ponavadi se priseljenci naselijo v najrevnejše četrti zaradi diskriminacije (v boljših predelih jim nebi prodali hiš); ker nimajo denarja; ker so prvotni priseljenci v preteklosti oblikovali skupnost in tja pritegnili nove priseljence.

Etična manjšina so ljudje enakega izvora s skupno kulturo.

Rasizem in diskriminacija

O rasnih predsodkih govorimo, ko ljudje ne marajo drugih ljudi, samo zaradi etničnega izvora ali barve kože. To je zelo povezano z rasizmom. Z miselnostjo, da obstajajo čiste rasne skupine, od katerih ima vsaka posebne značilnosti in obnašanje; to je rasizem. Institucionalni rasizem je v družbo vgrajen rezultat diskriminacije (apartheid).

Razlaga rasizma in diskriminacije

Razlog vključujejo:

- **avtoritarna osebnost**: ljudje so narejeni tako, da so ne tolerantni do tistih, ki so drugačni;
- **stereotipnost**: Francija in Velika Britanija sta imeli kolonije, zato se je morda razvilo prepričanja o tem, da so še zlasti Črnci in Azijci inferiorni in necivilizirani, belci pa so superiorni. Takšna stališča so stereotipna.
- **grešni kozli**: včasih je težko razumeti prave vzroke za gospodarsko krizo in visoko nezaposlenost. Lažje je kriviti nemočne skupine, ki so pravi grešni kozli za vzroke teh problemov. Za to mišljenje je tipično sklepanje: če bi jih odstranili, bi izginili tudi problemi. V Veliki Britaniji so kozli črnci in Azijci za nezaposlenost, probleme v ožjih mestnih četrti in za kriminal. To stanje spodbujajo mediji in nekateri politiki. V Nemčiji so kozli Turki, Romi, Poljaki, Balkanci.

Življenjske možnosti in etične skupine

1. IZOBRAZBA

Črnci so večinoma slabši učenci, priseljenci azijskega izvora pa dobri.

2. POLITIKA

Črncev in Azijcev skoraj ni v vladi.

Odpravljanje rasizma

Težko je razumeti dejanske odnose. Raziskave o prepričanjih mladih ljudi so ugotovile, da večina misli, da imajo predsodke. Izgleda, da je najboljši boj proti rasizmu prilagoditev načinov poučevanja v šolah. V nekaterih šolah obstajajo že svetovalci za rasne skupine, ki svetujejo učiteljem najboljše metode za odstranitev rasističnih prepričanj.

SPOL

Spol in spolne vloge

Spol se nanaša na biološke razlike med moškim in žensko spolne vloge pa družbene. Spolne vloge so biološke in družbene narave.

Spol

Že ko se rodimo, se učimo, da so le nekatere oblike obnašanja primerne za ljudi, ki pripadajo istemu spolu. Če se spolnim vlogam prilagodimo, ni problemov. Za punce je primerno, da so bolj čustvene, neagresivne, bolj ekstra vertirane (odprte). Če bi bil izvor spolnih vlog biološki, bi bile enake v vseh družbah. Na primer (CCCR) ali (v preteklosti) so spremljale ženske neka fizična dela kot moške. Pri afriškem plemenu IK pa je materinski instinkt odsoten. V nekaterih družbah se moški lepoticijo, ženske pa ne. Spolnih vlog se torej naučimo. V najpreprostejših lovskih in nabiralniških hordah, kot tudi najskladnejših industrijskih družbah obstajajo moška in ženska dela.

Posebno z začetkom feminizma so zaželi razmišljati o vzrokih delitve dela, ki temeljijo na spolu in neenakopravnosti med moškimi in ženskami. Nastali sta 2 stališči:

1. delitev dela po spolu in neenakopravnosti je določena z biološkimi oziroma genetskimi razlikami med moškimi in ženskami.
2. neenakopravnost spolov je posledica družbenih odnosov na moči.

Socializacija spolnih vlog

Spolna socializacija poteka:

1. v družini
Fantje in dekleta se igrajo z različnimi igračkami različne igre.
2. v šoli
Profesorji usmerjajo dijake in dijakinje na različne študije – prekrit učni načrt.
3. preko medijev
Mediji prikazujejo 2 različna ženska imidža. Prvi je kot skrbno gospodinjo, materinsko – Naša žena, Jana. Drugi pa kot seksi žensko. Reklame v časopisih, revijah in na televiziji spodbujajo prikazovanje obeh različnih tipov žensk.
4. preko širše družbene kulture
Izvaja stalen pritisk na ljudi, ki hočejo prekiniti s spolnimi vlogami npr. feminizirani moški (deležni so posmeha).

Pomen spolne vloge v življenje žensk

V otroštvu imajo dekleta strožjo vzgojo. Pri izobraževanju bi imela dekleta raje predavanja o družini, umetnosti, ... Glede zaposlitve so ženske pogosteje slabše plačane in težje napredujejo. V družabnem življenju na določena družabna srečanja ne morejo iti same ali pa se to ne spodobi. Naj se nebi pozno ponoči same vračale domov, naj nebi preklinjale, žvižgale in vriskale. Od žensk se pričakuje, da opravljajo večino gospodinjskih del. Gospodinje so finančno odvisne od moža in imajo status nedela. Gospodinjsko delo ni plačano, delavni čas je dolg, je osamljeno, nima ugleda, delo je perspektivno.

Ločimo 2 tipa gospodinj:

- tiste, ki niso v službi,
- tiste, ki so zaposlene še v službi.

Mnogo bolj psihično zdrave so tiste, ki so hkrati zaposlene že v službi..

Odnos mati – otrok

Otrok najbolj potrebuje mamo v najzgodnejšem otroštvu. Psihično moteni so tisti, ki so bili v zgodnji dobi otroštva ločeni od matere. Taki otroci niso sposobni dejati in prejemati ljubezni.

Ženske, moški in zakon

Zakon vpliva dobro na moškega, če je zakon dober. V primerjavi z neoženjenimi moškimi je za oženjene mnogo verjetnejše, da bodo naredili uspešno kariero, imeli visok dohodek in ugleden poklic. Psihično in fizično so bolj zdravi in ponavadi živijo dlje in srečnejše. Vse to velja, če je žena dobra. Zakon žensk je povsem drugačen. Več žensk, kot moških je v zakonu frustriranih in nezadovoljnih. Lasten zakon imajo za nesrečen in začenjajo ločitve. Trpijo za stresom. Glede fizičnega zdravja so neporočene bolj zdrave. V primerjavi z neporočenimi ženskami, trpijo neoženjeni moški bolj psihično, njihov status je nižji. Ženske se pogosteje prilagajajo kot moški.

Ženske in delo

Danes gre za porast št. zaposlenih žensk, saj opravljajo skoraj 1/2 delovne sile in delež še raste. To je rezultat zaposlovanja poročenih žensk.

Vzroki so še:

- 1. sprememba gospodarske strukture**
Od težke industrije k lahki in k storitvenim dejavnostim.
- 2. ženske so poceni delavna sila**
Prejemajo 70% moške plače.
- 3. ženske lažje sprejemajo delo s krajšim delavnim časom**
so bolj fleksibilne, kot tiste, ki imajo poln delavni čas. 90% zaposlenih s skrajšanim delavnim časom so ženske.
- 4. ženske raje delajo v službi kot pa, če so samo gospodinje**
- 5. danes imajo manj otrok**

Vpliv zaposlitve žensk na družinsko življenje

1. ženske so materialno neodvisne od možev, zato so enakopravnejše.
2. če je mož ob službo, same zaslužijo za družino, kar lahko vodi v konflikte.

Kakšno delo opravljajo ženske

2/3 žensk dela samo v 3 vrstah dela:

- pisarniška dela,
- storitvene dejavnosti (od trgovskih pomočnic do bančnih uslužbenk),
- lahko tehnično delo (čistilke, ...).

92% teh del glede na moške opravljajo ženske.

Spremenjen status žensk

Danes imajo moški in ženske enake pravne in politične pravice. V Veliki Britaniji so ustanovili komisijo za enakopravnost, ki služi zato ženske enake možnosti kot moški. Obstaja tudi zakon, po katerem morajo biti moški in ženske za enako delo enako plačani.

Pred 100 let so imele ženske zelo malo pravic zaradi:

- pomanjkanja služb, zato so bile ? odvisne od moških;
- niso imele lastninske pravice;
- niso mogle zahtevati ločitve, razen zaradi nasilja moža;
- imele so majhne možnosti za izobraževanje;
- v glavnem so vzgajale otroke.

Vzroki za izboljšanje položaja žensk

- Ko je bilo možnosti za zaposlitve več, so lahko dobile službo.
- Več možnosti za izobraževanje.
- Zaradi manj otrok so imele več časa.
- Z aktivnostjo tako imenovanih ženskih skupin pritiska so dosegle enakopravnost.

Situacija danes

- Še vedno naj bi opravile večino gospodinjskega dela.
- Zelo malo jih je v menedžerskih službah, me politiki in lastniki podjetij.
- Družbeni tabuji še vedno omejujejo njihovo obnašanje na osebem in socialnem področju.
- V povprečju še vedno zaslužijo manj kot moški.

Pri nas je delež zaposlenosti žensk eden najvišjih na svetu. Mnogo več žensk kot moških je zaposlenih v negospodarskih dejavnostih (šolstvo, zdravstvo, administracije, v socialnem in otroškem varstvu). Tudi v gospodarskih dejavnostih ženske niso enakomerno zastopane. Največ jih je v tekstilni industriji, obutveni, usnjarski, tobačni in prehrabni industriji. Močno prevladujejo tudi v trgovini, gostinstvu, turizmu. Tudi pri nas zaslužijo manj kot moški, so dvojno ali celo trojno zaposlene. Ženske so lahko zaposlene v službi, doma, ali opravljajo še drugo dodatno delo. Zlasti mladi so bolj naklonjeni enakopravnejši porazdelitvi položaja dela med družinskimi člani. Število žensk na vodilnih položajih nikoli ni presegalo 10% tistih, ki so na vodilnih položajih.

Ponavadi okolje ženskemu poklicnemu uveljavljanju ni naklonjeno, čeprav so ženske ravno tako izobražene, sposobne kot moški.

Ker je tako malo žensk na vodilih mestih v gospodarstvu in v politiki, so se v nekaterih državah (npr. ZDA) odločili za tako imenovano **pozitivno akcijo** in dajejo pri enakih kvalifikacijah prednost ženskam.

Pri nas se doslej delo s skrajšanim delavnim časom in obneslo. Izgleda, da se bo v prihodnosti zaposlitvena situacija v večji meri izboljšala za ženske.

KRIMINAL

Deviantna dejanja

To so tista dejanja, ki niso v skladu z normami in pričakovanji članov neke določene družbe. Sociologi jo preučujejo v zvezi s tistimi dejanji, ki izzovejo splošno obsodbo članov družbo (npr. zločin, prostitucija, samomori, ilegalna uporaba drog).

Deviantnost je lahko pozitivno sankcionirana oz. nagrajena ali negativno sankcionirana oz. kaznovana.

Primer pohvale je npr. genij, fizik, ki razvije neko novo teorijo in dobi za to Nobelovo nagrado. Primer kaznovanja je npr. kaznovanje morilca.

Tretja oblika deviantnosti je npr. če gre za dejanja, ki sicer niso v skladu z normami ampak se tolerirajo (npr. stara dama s celo hišo mačk).

Deviantnost je določena s kulturo, ta pa so spreminja v času in družbi.

Družba:

V nekaterih obdobjih so v zahodni družbi smatrali za deviantnost to, da ženske kadijo, se šminkajo in pijejo v javnosti alkohol. Danes je situacija drugačna.

Čas:

S časom se spreminja tudi definicija zločina (npr. homoseksualnost je bila včasih zločin, od leta 1969pa to znotraj hiše ni več zločin).

Deviantno obnašanje je družben problem, ker deluje destruktivno na družbeno življenje.

Fiziološka teorija deviantnosti

Fiziološko ali biološko obravnavanje deviantnosti dokazuje, da so nekateri posamezniki zaradi svoje genetske strukture bolj nagnjeni k deviantnosti. Genetsko podedovane posebnosti povzročajo odklonskost ali pa ustvarjajo predispozicijo zanjo (rojen zločinec). Lombroso govori o tipu zločinca, češ da ima ponavadi veliko čeljust, visoke ličnice, velika ušesa, je čokat in okrogel, neobčutljiv za bolečino. Sociologi zavračajo biološko teorijo deviantnosti in nudijo alternativno pojasnitev med mezoformizmom (zunanji videz človeka) in deviantnostjo. Npr. otroci iz nižjega delavskega razreda, ki so pogosteje v statistikah o kriminalu so zaradi prehrane, stalnega manualnega dela in fizične kondicije in moči, mezomorfnе konstitucije. Zaenkrat še ni mogoče izolirati gen ali kombinacijo genov in definitivno dokazati, da vplivajo na določeno obnašanje.

Psihološka teorija deviantnosti

Deviant je abnormalen v normalnem prebivalstvu, abnormalnost pa ni genetsko določena. Kot temelj deviantnosti vidijo abnormalno izkušnjo, ne pa gene. Tako imenovana defektna socializacija vključuje emocionalne motnje, ki oblikujejo karakteristike neprilagojene osebnosti. Tisti, ki so stalno kršili zakon ne glede na posledice, so bili v zgodnjem otroštvu prikrajšani za materinsko ljubezen. Izražali so psihopatske posebnosti in vzgajali so jih v sirotišnicah. Tudi odnos med očetom in sinom v začetku adolescence lahko bistveno vpliva na sinovo obnašanje. Če je odnos neprijateljski, je to lahko obremenjujoče za sina, ne gre pa za resnejše psihološke motnje. Sociologi trdijo, da take teorije zanemarjajo družbene, zlasti kulturne faktorje, ki vplivajo na obnašanje nekega posameznika, kljub temu pa so biološke in zlasti psihološke teorije zelo razširjene.

Tipi socialne kontrole

Socializacija in socialna kontrola sta sredstvi, s katerima ljudi spodbujamo k podrejanju družbenim vrednotam in vedenju.

Neformalna kontrola

Je oblika socialne kontrole, ki jo ljudje doživljajo v vsakdanjem življenju, doma. Ljudi, ki se ne obnašajo v skladu z normami, se na več načinov prepriča v konformnost (obnašanje v skladu z normami). Nekonformista lahko opomnimo, se mu posmehujemo ali pa ga osmamimo. Vrstniške skupine so še posebej pomembne za prepričevanje ljudi h konformnosti, ker se jim ljudje ponavadi podredijo. Pomemben vpliv ima tudi družina.

Formalna kontrola

To je uraden pravni način socialne kontrole. Sodišča kaznujejo tiste, ki so izvršili kriminalno dejanje. Poleg zakonov sodijo med formalno kontrolo tudi pravila v šolah, uradih; drugače sledijo kazni.

Socialna kultura v drugih družbah:

Preproste družbe na otokih južnega Pacifika so poudarjale neformalno kontrolo. To je bilo mogoče zaradi majhnega števila ljudi, ki so se med seboj neposredno kontrolirali. Policije in sodstva ni bilo.

Odklonskost:

Lahko se spreminja v času in družbi. Pomemben je kraj dogajanja (kopalke na plaži ali pa v restavraciji). Pomembno je tudi, kdo stori dejanje, npr. različni ekscentriki so odklonski. Vzroki za različne definicije odklonskosti so:

- pomembno je, koliko moči ima človek (bogataši s čudaškim obnašanjem veljajo za ekscentrike, manj premožni pa za nore)
- če imaš visok status, se lahko vedeš drugače saj imajo to drugi za novo modo

Etiketiranje in stereotipi:

Lahko se izkaže, da so vse predstave o značilnih lastnostih deviantov neresnične. A ko so etikete ljudem "pripete", ima to za njih posledice. Običajno druge ljudi označujemo v skladu s stereotipi. Stereotip pedra je žensko obnašanje, stereotip kriminalca pa žilav, nevaren videz.

Vzorci kriminala:

1. spol in kriminal
Pri moških je verjetnost za kriminalno dejanje 7x večja. Vzroki: vzgoja, starši dekleta bolj nadzorujejo, fantje se uprejo z delikventnim (prestopnim) dejanjem
2. starost in kriminal
Treba je ločiti med delikvenco (doočen tip kriminalnih dejanj, ki jih storijo mladoletniki) in med posebnimi kriminalnimi dejanji, ki so bolj resna in jih izvršijo odrasli ljudje. Največ prekrškov naredijo ljudje, mlajši od 25 let. Mladoletnike ne veže odgovornost (skrb za družino). To je za njih zanimivo.

3. geografska lokacija in kriminal:

Več kriminala je v mestih zaradi večje revščine, socialne deprivacije (prikrajšanosti), večje skušnjave, več priložnosti, zaradi množice ljudi je manj neformane kontrole.

4. družbeni razred in kriminal:

V delavskem razredu je več kriminala kot v srednjem zaradi želje po bogastvu, pa četudi na nezakonit način. To je anomija. Vzroki:

- Zaradi alternativnih sklopov vrednot
- zaradi strukturne frustracije, saj mladi iz delavskega razreda želijo na tak način pridobiti občutek samopomembnosti in statusa

5. etnične skupine in kriminal:

Stopnja kriminalitete je višja od povprečja pri xyz priseljencih, pri azijskih pa manjša. Črnci pogosto prebivajo v getih, njihove žrtve pa so pogosteje črnci kot belci.

Statistika kriminala:

- prijavljanje kriminalnega dejanja

Kriminalna dejanja se prijavljajo, če so zelo resna ali pa je zato razpisana nagrada. Ne prijavljajo pa se: če ljudje niso prepričani, da gre za resna dejanja; če mislijo, da gre za zasebne zadeve; če se nočejo uplesti v sodni postopek; če tega niso sposobni; če je to ponižujoče.

- delovanje policije:

Policija preganja določene skupine ljudi (mlajše moške), za katere meni, da so najverjetnejši storilci kriminalnih dejanj. So na tistih območjih, kjer je največ kriminala in ga tudi največ odkrijejo. Policijski oddelki se razlikujejo po strogosti.

Kriminal belih ovratnikov:

Takšno je npr. reprogramiranje računalniških programov, tako da se določeni osebi nezakonito izplača večjo vsoto denarja. Ali pa t.i. "friziranje" v knjigovodstvu, tako da se izognejo davkom. To vrsto kriminala se redko prijavlja. Pojavi se lahko odstotnost nadzora nad borzo vrednostnih papirjev. Tudi pri nas velja, da se začne pogostost izvajanja kaznivih dejanj povečevati s koncem otroštva in doseže višek v zornih 20. letih. Prevladujejo moški, saj jih je v Sloveniji 7-9x več, a v zadnjih 20. letih tudi delež žensk narašča. Tudi pri nas je kriminal bolj mestni pojav. Najpogostejši je v obrobni mestnih četrtih v t.i. spalnih naseljih ali pa tam, kjer zaradi industrije, internatov in samskih domov obstaja velika dnevna migracija. Pri nas kriminal obravnavajo poleg policije in sodišč tudi službe socialnega skrbstva. Vzgojni ukrepi so ukor, ukrep strožjega nadzorstva, prevzgojni dom, mladostniški zapor. Takih ukrepov je v Sloveniji 1000 letno. Pri nas obseg mladoletniškega prestopništva po letu 1965 ne kaže trajnega naraščanja.

IZOBRAZBA

Ločimo formalno in neformalno učenje. Formalno je tip učenja, ki poteka v šoli, sestavljajo ga določena znanja, ki se poučujejo tako, da to znanje lahko ocenjujemo. Neformalno pa je del socializacijskega procesa, to znanje se ne preverja. Včasih je bilo učenje v večini družb neformalno.

Primeri prikritega učnega načrta:

- spolne vloge
- rasna stališča
- razlike med družbenimi razredi (v preteklosti so profesorji dajali prednost otrokom iz srednjega razreda, to se je poznalo po načinu govora, oblačenja, bivanja, po dohodku)
- socialna kontrola in priprava na delo (na Japonskem vzgoja k trdemu delu)ž

Vrstniška skupina

V manj zahtevnih skupinah so učenci bolj nagnjeni k lenarjenju, delovnim vrstnikom se posmehujejo. S tem jih silijo, naj bodo manj delovni. Z lenarjenjem v šoli se manj uspešni učenci spoprijemajo s tistim, za kar sodijo, da je dolgočasno. S takim odnosom zapečatijo svoj lasten neuspeh.

3 tipi šol

Včasih so obstajali 3 tipi šol:

- klasične gimnazije
- srednje šole za manj sposobne
- srednje tehnične šole za tehnično nadarjene otroke

To je t.i. tripartitni sistem – meritokracija.